

Pučavski vihar ali pesek v oči

Da mihi factum dabo tibi ius!

Ali je bilo bistvo intervencije mednarodnih sil (s prevladujočo vlogo ZDA) v Kuvajtu in delu Iraka zares v tem, da zaščitijo načela OZN in kaznujejo agresorja, ali pa je šlo le za nafto in uresničevanje lastnih strateških ciljev? Kakšna je bila pri tem vloga vojaškoindustrijskega kompleksa¹ Ali smo bili o dogodkih obveščeni pravilno ali pa je bila večina obveščena (predvsem velikih ameriških TV-mrež, ki so imele monopol nad obveščanjem), »prilagojena« političnim potrebam in interesom vojaškoindustrijskega kompleksa?

Priprave

Že pred skoraj 20 leti je tedanji ameriški zunanji minister Henry Kissinger z izjavo, ki jo je dal tedniku Business Week, napovedal nekaj, kar se je zares zgodilo pred dvema letoma – Kissinger je namreč tedaj govoril o možnosti ameriškega vojaškega posega na območju arabskih naftnih virov. Izjavi so sledili razni komentarji, med katerimi je zlasti zanimiva napoved, da bo poseg potekal v treh fazah, pri čemer bo prva faza pomenila t. i. psihološko vojskovanje (kamor lahko štejemo že Kissingerjevo izjavo), druga faza bi bila izvajanje terorističnih akcij proti posameznim osebnostim in režimom, tretja faza pa bi bila neposredni vojaški poseg. Komentatorji so tedaj menili, da če želijo ZDA nadzor nad naftnimi viri, morajo zavzeti predvsem južno obalo Perzijskega zaliva. Profesor Tucker z univerze Johns Hopkins je tedaj predlagal, naj ameriška padalska divizija zavzame savdsko letališče Daran in pristanišče Ras Tanura, da letala, nameščena na letalonosilkah, vzpostavijo popolni zračni nadzor, nakar naj se štiri divizije (pehotne oz. oklepne) izkrcajo v Kuvajtu, Bahreinu, Abu Dabiju in Katarju. Tucker je tedaj zatrjeval, da bi takšno operacijo lahko končali v enem tednu, nakar bi na to področje pripeljali civilne strokovnjake, ki bi v nekaj mesecih usposobili poškodovane naftne vire (Mihovilović, 1975).

V Zalivu in državah, ki ga okrožajo (Irak, Iran, Savdska Arabija, Kuvajt, Oman in skupina emiratov), je 50% znanih svetovnih naftnih zalog. Kot se je izrazil ameriški profesor Jack Stauder, današnji svet dobesedno deluje na nafto (Stauder, 1990). Med več kot 100 državami, ki so odvisne od uvoza nafte, so tudi ZDA, ki z uvozom zadovoljujejo od tretjine do polovice svojih potreb. Nafta je mikala tudi Sadama Huseina, o čemer priča tudi njegova izjava 7. 8. 1991 (tj. po

* Krunić Zoran, dipl. obramboslovec, asistent na Višji šoli za notranje zadeve v Ljubljani.

¹ Pojem vojaškoindustrijski kompleks razumem v smislu, kot ga navaja Anton Grizold, ki pravi, da se s tem pojmom najbolj pogosto označuje konkretna praksa oziroma pojav v kaki državi, ko se v funkciji njenih vojaškoobrambnih priprav vojaška organizacija naslanja oziroma navezuje na tisti del gospodarstva, ki načrtuje, razvija, izdeluje in nabavlja izdelke za vojaške namene. Najsplošnejši pomen pojma VIK je torej povezava profesionalnega dela vojaške organizacije s tistim delom nacionalnega gospodarstva, ki jo oskrbuje (t. i. vojaško gospodarstvo oziroma vojaška industrija) – (Grizold, 1990:107).

njegovi zasedbi Kuvajta), da so zdaj končno odpravili kolonialno delitev, ki je bogatila manjšino (Radar, 1991/174). Čeprav je bila demarkacijska črta med Irakom in Kuvajtom potegnjena 1922. leta, čeprav je leta 1937 tedanji nemški poslanik v Iraku predlagal zvezo Perzijskega zaliva, po kateri bi praktično prišlo do priključitve Kuvajta Iraku (Medjunarodna politika, 1990/970: 20) ipd., je Sadam Husein želel predvsem povečati svoje naftne vire in tako rešiti vprašanje iraškega 80 milijard \$ težkega zunanjskega dolga, povzročene v glavnem zaradi vojne z Iranom. ZDA in druge uvoznice nafte seveda taki državi, kot je Irak, niso smele dopustiti nadzora nad tolikšno količino nafte, zato je prišlo do vojaškega posega – zato, ne pa zaradi načel OZN. Če bi bilo drugače, bi mednarodna skupnost proti Iraku ukrepala že ob njegovem napadu na Iran, vendar so ga tedaj Zahod, Sovjetska zveza, Kitajska in drugi oskrbovali z orožjem, posojili, zaupnimi informacijami ipd. Zakaj je bil Irak kaznovan ob aneksiji Kuvajta, je torej jasno! Pri tem so imele ZDA kot vodilna intervencijska sila po mnenju prof. Palmerja s Floride tele motive (Palmer, 1990):

- vrniti na oblast prijateljski režim v Kuvajtu;
- zaščita Savdske Arabije pred morebitnim iraškim napadom (Savdska Arabija je sicer ameriška glavna dobaviteljica nafte);
- preprečiti napad na Izrael in začetek četrte arabsko-izraelske vojne (tu bi bile ZDA na strani Izraela, kar pa bi ogrozilo njene zavezniške režime v Savski Arabiji, Egiptu in Jordaniji);
- zagotovitev stalnega dotoka nafte po razumni ceni (op.: seveda to pomeni ceno, ki je »razumna« za uvoznike).

Vendar se v ZDA in drugod pojavljajo tudi teze, da so ZDA izrabile iraško invazijo na Kuvajt zato, da bi vzpostavile svoj neposreden in širši nadzor v tej regiji. Pri tem je posebej zanimiva epizoda za ameriško veleposlanico v Iraku (April Glaspie), ki je Huseinu pred njegovo agresijo na Kuvajt sporočila, da Američani ne bi imeli nič proti, če bi zasedel Kuvajt. Veleposlanico so Američani kasneje odpoklicali, češ da je napačno razumela navodila svojih nadrejenih, občila pa zadeve tudi niso preveč pogrevali. Vprašanje je tudi, kako odgovoriti na podatke iz študije, ki jo je izdelal Center za holokavst Simona Wiesenthala, da je za proizvodnjo kemičnega (!) in drugega orožja Irak dobil opremo od 86 nemških, 18 ameriških, 18 britanskih, 17 avstrijskih, 16 francoskih, 12 italijanskih in 11 švicarskih podjetij, da je Sovjetska zveza Iraku dostavila glavne količine težkega orožja in da je pri dobavi orožja Iraku sodelovalo tudi precej neuvrčenih držav (Job, 1990). V tem smislu je bila 7. 2. 1993 tudi v italijanski reviji Panorama na prvi strani objavljena karikatura, kjer Husein kriči, naj ga prenehajo bombardirati, saj so jedrske naprave konstruirali v Italiji.

V ZDA so pred kratkim objavili podatke o ameriških posojilih Iraku pred njegovo agresijo na Kuvajt (Newfield, 1992) ter ob tem obtožili nekdanjega predsednika Georgea Busha, da je Husein njegov Frankenstein. Gre za afero, ki se je začela 4. 8. 1989, ko so ameriški zvezni agenti »po naznanilu bančnih uslužbencev« vdrli v poslovalnico Banca Nazionale del Lavoro v Atlanti in ob pregledu dokumentacije odkrili, da je banka pred vojno dala za 5 milijard dolarjev posojilo Iraku in ameriškim podjetjem, ki so Iráčane tajno oskrbovala z orožjem in oborožitveno tehnologijo. Ob tem so ugotovili, da je za mnoga teh posojil jamčila ameriška vlada.

Po tem ko se je 17. 1. 1991 pričela operacija Puščavski vihar, smo lahko vsak dan spremljali uspešnost oborožitvenih sistemov najrazvitejših držav, ki so sodelovale v operaciji. Videli smo lahko uspešne prodore letal F-117, ki so bila zaradi tehnologije »stealth« za iraške radarje nevidna, uspehe protibalističnega raketnega sistema patriot itd. Vojaška tehnologija intervencijskih držav je bila nad Iračani tako superiorna, da analitiki zdaj uporabljajo izraze kot »enostranska bojna dejstvovanja«, »enostranska vojna« ipd. Vendar danes tudi pri tem prihaja na dan, da le ni bilo vse tako, kot so oblikovalci javnega mnenja želeli, da vidimo.

Predstavniki intervencijskih držav so govorili o »pametnih bombah«, »kurirškem bombardiranju« ipd., s čimer naj bi dosegli čim manj nepotrebnih žrtev in uničevanja. »Pametno bombo« je namreč moč usmeriti neposredno na cilj in za uničenje zadostuje le ena taka bomba, ne pa več »tepihov bomb« kot npr. v drugi svetovni vojni. S takimi natančnimi sistemi seveda razpolagajo tudi druge zvrsti oboroženih sil, ne le letalstvo. Pa so interventi le pobili veliko število ljudi – posamezni avtorji navajajo številke od 25.000 do 100.000 Iračanov (Homer, 1992) in celo 100.000 padlih vojakov ter 150.000 ubitih civilov (Babić, 1991). Huseinu se, kot vemo, ni zgodilo nič. Toliko o »kirurgiji« in »kirurgh«!

Posebno zanimiva je zgodba o raketah patriot. Izdelovalka firma Paytheon se je dobro zavedala slabosti tega sistema in se je pred pričetkom operacije bala, da se bo sistem pri uporabi izkazal slabo in da bo to prišlo tudi v javnost. Zato so se sestali z raziskovalcem občil Billom Kovachem iz Neimanove fundacije s harvardske univerze, da bi jim svetoval, kaj naj storijo v takem primeru. Po Kovachevih besedah (Axelrod, 1992) je predstavnik firme Raytheon dejal, da bi iraški scudi² lahko premagali patriote, saj da patriot niti ni bil konstruiran za obrambo pred tako vrsto izstrelkov ter da niti ni bil nikoli preverjen v resničnem boju. Predstavniki firme je bil zato zelo zaskrbljen zaradi posledic, ki bi jih to lahko imelo na Raytheonove posle in je Kovacha prosil za nasvet, kako naj se predstavniki firme postavijo v takem primeru. Isti vir (Penthouse) tudi navaja, da je leta 1989 neki ameriški polkovnik izgubil službo, ker je svojim nadrejenim stalno pošiljal pritožbe nad zmogljivostmi sistema patriot. Že dan po sestanku predstavnika firme Raytheon s Kovachem je zares prišlo do bojne uporabe patriotov nad Izraelom in TV-gledalci smo lahko videli, kako uspešno deluje sistem. Tako kot mi so bili impresionirani tudi člani ameriškega kongresa, ki so tedaj odobrili milijardo dolarjev za projekt SDI (v javnosti bolj znan kot Vojna zvezd), ki naj bi ZDA ubranil tako uspešno, kot so patrioti ubranili Izrael³. To je bilo za t. i. vojaškoindustrijski kompleks vsekakor zelo dobro, saj ima po koncu hladne vojne zelo velike izgube.

Nihče pa nam ni povedal, da so se nekateri patrioti sprožili sami od sebe, da so nekatere sprožili prepozno, da patriot lahko eksplodira tudi, če ne zadene svojega cilja, tako da dobimo vtis, da je šlo za zadetek in da smo s patrioti pogosto pravzaprav bombardirali področje, ki bi ga morali braniti itd. To, da so se mnogi Izraelci pritoževali, da se bojijo tudi padca patriotov na svoje glave, do širše javnosti seveda ni prišlo. Po vojni so nekateri obrambni strokovnjaki celo trdili, da bi bilo za Izrael boljše, če obrambnega sistema pred scudi sploh ne bi uporabili,

² Gre za modificirano verzijo sovjetskih raket zemlja-zemlja z iraško oznako »Al-Hussein« (domet: 600 km) in »Al-Abbas« (domet: 900 km) – (Kemp, 1990:516).

³ Ameriški cilj je bil v Izraelu sicer zares dosežen: to je preprečiti vključitev Izraela v vojno, kar je bil namen Iračanov, vendar na tem mestu govorimo o uspešnosti sistema patriot in njegovi predstavitvi v javnosti.

kar je sprožilo tudi raziskavo ameriškega kongresa, ki je ugotovila, da lahko vojska dokaže le eno sestrelitev scuda s patriotom. Armada je kljub temu zatrjevala, da je uničila 99% scudov, izstreljenih na Izrael in Savdsko Arabijo, kar je kasneje sama zmanjšala sprva na 95, kasneje pa na 70% (Axelrod, 1992).

Kot zdaj pišejo v nekaterih ameriških revijah, je bil vzrok za tako poročanje predvsem to, da so bila vsa poročila s fronte natančno »prečiščena«, za kar se imamo »zahvaliti« predvsem temu, da v upravnih odborih TV-mrež sedi precej ljudi, ki so obenem tudi člani upravnih odborov firm, ki izdelujejo orožje. Npr. lastnik NBC-ja je firma General Electric, ki sodeluje pri izdelavi skoraj vseh sistemov orožja, uporabljenih v operaciji (vključno s patrioti), direktor CBS-sa je bil prej vodja znane obrambne raziskovalne korporacije RAND itd.

Jasno je sicer, da nihče ne bo delal tako, da bi samemu sebi zmanjšal zaslužek, vendar zakaj ni bilo povedano nič o maltretiranju Američanov arabskega porekla, ki je bilo v tistem času v ZDA baje kar razširjeno⁴

Na dan prihajajo tudi podatki o ameriških žrtvah t. i. »prijateljskega ognja«. Teh naj bi bilo kar 23% (tj. 35 od 148 padlih) in 15% ranjenih – tj. 72 od 46 (Axelrod, 1992). V drugi svetovni vojni, v Koreji ter v Vietnamu so imeli Američani 2% takih izgub, zdaj pa kar 23%. Tako velik odstotek žrtev »prijateljskega ognja« ironično razlagajo s tem, da je bila iraška obramba izredno neučinkovita in so tako Iračani ubili le malo ameriških vojakov, kar jim je torej »pokvarilo« odstotke. Poleg tega je dokazano, da so v najmanj enem primeru vojaške oblasti namenoma zavajale svoje padlega vojaka o vzroku njegove smrti.

26. 2. je neka ameriška enota prodirala proti nekemu iraškemu letališču in pri tem opazila skupino vojakov, ki je postopala okoli njihovega vozila. Šlo je za vojake iz neke druge ameriške enote, ki se jim je vozilo pokvarilo in so čakali na pomoč, nastopajoča enota pa je mislila, da gre za Iračane. Ker »Iračani« niso kazali znakov, da se nameravajo predati, so nanje odprli ogenj in pri tem usmrtili enega izmed njih. Njegovim staršem so sporočili, da je padel v boju z Iračani, vendar so nekaj mesecev po pogrebu od nekega vojaka, ki je napad preživel, izvedeli pravo resnico. Komite predstavnškega doma za oborožene sile (House Committee on Armed Services) je zatem sprožil preiskavo, vendar so »ugotovili«, da ni šlo za namerno zavajanje, ampak da je »prišlo do napake zaradi birokracije«.

Vprašanje je, kaj bomo še izvedeli o ozadju operacije Puščavski vihar in ali bomo sploh kdaj izvedeli pravo in celovito zgodbo. Seveda iraške krivde za agresijo ne bo moglo oprati nič, vendar pa bomo mogoče za celotno zadevo lahko krivili še koga drugega ter mogoče ugotovili, da je bil Irak v tem primeru le instrumentaliziran za doseg nekih drugih ciljev, o čemer lahko delno priča tudi ta članek.

LITERATURA:

1. Axelrod, Patricia: Desert Sham, v *Penthouse*, november 1992;
2. Babić, Manojlo: Pouke rata u Zalivu, v *Medjunarodna politika*, št. 984/1991;
3. Grizold, Anton: Militarizacija in vojaškoindustrijski kompleks, *Časopis za kritiko znanosti*, Ljubljana, 1990;
4. Homer, Jack: Nove mogućnosti i perspektive UN, v *Medjunarodna politika*, št. 1004/1992;
5. Job, Cvijeto: Nema mirenja sa iračkom agresijom, v *Medjunarodna politika*, št. 974/1990;
6. Kemp, Geoffrey: The Gulf Crisis: Diplomacy or Force?, v *Survival*, št. 6, november-december 1990;
7. *Medjunarodna politika*, št. 970/1990;
8. Mihovilović, Maroje: Veliki saveznik vuće konce, v *Start*, št. 158/1975;
9. Newfield, Jack: Lethal Weapons, v *Penthouse*, november 1992;

⁴ To sicer navaja Jack Homer (Homer, 1992).

10. Oldrini, Giorgio et al.: Immersi nella sabbia. Protagonisti della guerra, v Panorama, 27. 1. 1991;
11. Palmer, Monte: Dvosmislenost američke politike u iračkoj krizi, v Medjunarodna politika, št. 975/1990;
12. Panorama, 7.2. 1993;
13. Radar, št. 174/1991;
14. Stauder, Jack: Petrolejski internacionalizem, v Medjunarodna politika, št. 974/1990;